

ЛАТИНОАМЕРИКАНСКИЯТ АВТОРИТАРИЗЪМ – РОЛЯТА НА ВОЕННИТЕ В ПОЛИТИЧЕСКИЯ ЖИВОТ

Николета Стефанова¹

Авторитаризмът в Латинска Америка

През 60-те и 70-те години на XX в. В Южна Америка се установяват военни режими, носители на един по-дългосрочен проект за национално развитие. Ако до този момент присъствието на военните в политиката често е институционализирано чрез механизмите на парламентарната демокрация, то сега военните въз основа на своя дългосрочен и стратегически проект променят институционалната рамка на самото общество. Суспендират се законови норми, партии и дори самата конституция, с оглед провеждането на предварително набелязаната политика и реализирането на поставените от военната институция задачи.

Главните фактори, които обуславят посочените тенденции са свързани с неблагоприятните за страните от Латинска Америка промени в икономически план и особено обезценяването на основните им експортни продукти, провеждане на непопулярни в социално отношение стъпки, липсата на национално-отговорен политически елит, силно развита и проникнала надълбоко във всички демократични институции корупция и др.

Военните диктатури са реакция на определена историческа конюнктура. Новото международно разделение на труда заставя националните елити да проведат болезнени икономически реформи. Закриването на нерентабилни предприятия е неизбежно заради невъзможността на държавата да продължи преразпределителните си функции. След изчерпването на икономическите, на ред идват извъникономическите, силовите инструменти. Авторитарното управление в Латиноамериканските страни е насочено към значително намаляване на реалните доходи на населението и ликвидиране на организираната съпротива от страна на наемния труд.

Колкото повече трябва да се отнеме от вече съществуващия жизнен стандарт, толкова по-силен е авторитарният натиск. Намалявайки драстично потреблението на населението и прехвърляйки стимулираният по този начин дял към капитално натрупване, се достига и първоначалната макроикономическа стабилизация, характерна за повечето авторитарни режими от региона.

---

¹ Исторически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Почти всички военни правителства в Южна Америка се самоопределят като “революционни” и “народни”. Почти всички се възприемат като спасители на държавата и традиционните национални ценности. Военните извършват съществени промени, но те са проведени чрез грубо нарушаване на човешките права, репресии, често чрез изтезания и убийства.

Въпросът за същността на промените, провеждани от военните, е твърде дискусионен. Едва ли трябва да се смятат за негативни процесите на концентрация и централизация на капитала и експлозивно нарастване на финансовия капитал – процес характерен за развитието на всяка една икономика. От морална гледна точка обаче, промените са негативни, т.к. водят до нарастващо социално неравенство, а следователно и до нарастване на противоречията в обществото.

Постоянната смяна на военната диктатура с парламентарно-демократични и плуралистични режими е нещо обичайно в латиноамериканската история. Има мнения, че диктатурите са нормален политически феномен в региона. Според тях, ако допреди две десетилетия военните са се намесвали временно във властта, запазвайки политическата структура и предавайки след определен период властта на цивилни политици, то сега военната намеса се характеризира с по-дълъг период на управление и е обвързана с проект за икономически и политически реформи.

Тази тенденция се забелязва все по-отчетливо през 60-те и 70-те години, след като администрацията на президента Кенеди обявява стратегическата доктрина “Алианс за прогрес”, където се прокарва тезата за общи действия срещу революционните движения. Новата концепция е разработена след събитията около кубинската революция и цели да избегне повторението на подобни процеси в други части на континента.

Нововъзникналите авторитарни режими в Латинска Америка през 60-те г. получават идеологическа подкрепа от т.нар. “Доктрина за национална сигурност”, чиято същност се концентрира в две ключови думи – сигурност и развитие. Тази доктрина цели преодоляване на антидържавната дейност на световния комунизъм и неговите поддръжници.

Антиинфлационната и рестриктивна политика е една от първите стъпки, която новите военни управници предприемат в икономически план. Инфлацията е удобна като преразпределящ икономически механизъм дотогава, докато има натрупвания, които могат да бъдат преразпределени чрез нея. Когато бъдат стопени банковите спестявания и наличната национална валута тя престава да бъде реален преразпределящ механизъм. След това се налага рестриктивната и дефлационна икономическа политика, която често има много по-болезнени социални измерения, отколкото самият инфлационен процес.

Инфлацията е третирана от новите икономически екипи на военните правителства като ефект на прекомерно търсене пред ограничено предлагане. Тя е визирана и като резултат от “изкуственото” повишаване на реалните заплати, наследство от комунизма. Изкуственото в случая е диспропорцията: реална заплата – глобална обществена продуктивност. След намаляването на реалната заплата балансът е достигнат и отук

нататък тя трябва да расте според общата производителност на икономиката. Тук се крие и част от икономическата обосновка на диктатурите. Намалването на реалните заплати варира между 30-40 %. Като се имат предвид конкретните икономически реалности едва ли би могло по друг начин, освен силово, да се балансират търсенето и предлагането в едно от обществата с традиционно най-силна социална политика.

Политиката, провеждана от някои военни режими през 60те-70те години на ХХ в. има известно сходство с популистичната реторика. Подобна е и тяхната идеология. Затова мнозина изследователи говорят за национален “военен дезаройзъм”, който в определени моменти решава непосредствени задачи, свързани с модернизацията на националната икономика. Дезаройзмът е теорията на зависимостта, създадена от редица латиноамерикански икономисти и социолози, групирани около аржентинския икономист Раул Пребиш, която придобива особена популярност през 60-те г. Според поддръжниците на тази теория Латинска Америка е превърната в “икономически придатък” на индустриалните държави, осигурява им суровини и някои поддържащи производства.

Това зависимо развитие може да се преодолее единствено чрез структурни реформи и икономическа модернизация, наложена от самата държава. Особена роля в това отношение се отделя на т.нар. индустриализация чрез заместване на вноса. Замисълът на този тип индустриализация е да намали вноса на индустриални стоки и особено средства за производство от развитите държави и да се поставят основите на едно по-балансирано икономическо развитие. Така се търсят пътища, чрез които да се преодолява зависимостта на Латинска Америка (периферията) от развитите индустриални държави (центъра). Целта на тази стратегия е създаването на социално развит капитализъм чрез активна държавна намеса.

Почти винаги военните навлизат във властта по време на политическа криза, силно компрометиране на официалните институции и, разбира се, обществен климат, който разглежда наместата на армията като единственото възможно избавление от кризата. Въоръжените сили в такава ситуация обаче почти никога не са хомогенна структура. В най-общ план биха могли да се различат две тенденции: “конституционалисти” и “превратаджии”. Първите често са идентифицирани от масовото съзнание като демократи или аполитични, докато вторите са авторитарни и репресивни. Конституционалистите обаче защитават точно определена конституция, точно определен демократичен ред, който нерядко е тотално компрометиран в очите на обществото. Много от военните преврати са проведени именно в името на надпартийността и против несправедливия политически ред и управляващата политическа класа, т.е. в името на “истинската” демокрация и на народа.

Военните правителства по правило са доста по-стабилни в политическо отношение от гражданските. Дисциплината и принципа на субординация, характерен за военната институция се пренася в една или друга степен в държавните структури. Стабилитетът при военните, обаче не е абсолютен, а корупцията не е непозната. Нерядко военните правителства са подлагани на натиск от по-ниския офицерски кадър и дори на класически

военни преврати. Все пак вътрешните противоречия в самата военна институция изглеждат по-контролируеми от тези в цивилната партийна структура. Сериозен принос за това има геополитиката и в частност “Доктрината за национална сигурност” като идеологическа обосновка на политическите интервенции на военните.

Геополитиката е особено уважавана наука в Латинска Америка. Почти всички военни центрове разполагат със солидна научна база и потенциал в това отношение. Във висшите военно-приложни латиноамерикански центрове тя е насочена към изучаване на връзката между географията и държавите, тяхната история, съдба, противоречия, борби. Геополитиката е насочена към бъдещето, т.е. тя е наука за националната стратегия, рационалният фундамент на политическия проект. Чрез геополитиката се търси мястото на всяка нация спрямо останалите особено в съответния географски регион. Тя е “националният проект”, без който нациите преминават на тъмно историческия си път. Тя е и национална стратегия, много повече от който и да е правителствен план, от който и да е план за развитие, от която и да е партийна платформа.

Чрез геополитиката се формулират основните национални цели, които да доведат до една стратегически осигурена от външни и вътрешни опасности национална сигурност. “Националните задачи” са основен фокус на всяка разработка в областта на сигурността – това са целите, които преследва нацията в икономическо, политическо, социално отношение. Освен националните задачи Доктрината за национална сигурност (ДНС) има друг основен елемент – самата национална сигурност. Това е силата на държавата да подчини всички неприятелски сили и да постигне така националните цели. Според военните методите за постигане на националните цели, демократични или не, не са от значение – важен е резултатът. Неприятелят, визиран в ДНС, разбира се е “международния комунизъм” и неговите вътрешни агенти, които атакуват западните и християнски ценности, както и самата демокрация.

Впечатляващо е дълбокото проникване на този неприятел в различните социални групи и трудността при неговото идентифициране. С подобна визия степента на контрол върху обществото може да бъде практически неограничена. Всяка една социална група и всеки един гражданин биха могли да бъдат “врагове”, като при нужда те биха могли да бъдат неутрализираны в името на националната сигурност. На въоръжените сили се пада тази неприятна, но високо патриотична, както смятат военните, задача. Според идеолозите на ДНС се води особена война – “тотална”, “психологическа”, “абсолютна”, “перманентна”. Идеята е, че тук няма определена физическа граница, която да разделя двете бойни полета, а неопределеният противник е много по-опасен от този в конвенционалната война.

Извежда се и необходимостта да се използват някои специфични и нетипични методи, между които изтезанията и безследните изчезвания, толкова разпространени в латиноамериканския регион. Тези методи са плод на стройна система от дисоциативни мероприятия, целящи почти пълен контрол върху обществото.

Военните легитимират действията си пред обществото като, че сочат основното оръжие срещу партизанската война е ликвидирането на терориста чрез мъчения. Важно е, че в тази война агресорите са бунтовниците – революционери, а военния отговор се разглежда като законен и легитимен. По-голяма част от офицерския състав приема съвсем искрено авторитаризма, мъченията и убийствата на широки социални групи като законна самоотбрана и защита на общественото цяло. За тях това е единственият начин да се спаси страната и да се върне демокрацията.

В антипартизанската война военните операции и терора не са единствени средства. Широко са застъпени т.нар. “цивилни акции”. Съпричастността на военните към осигуряването на благоденствие обяснява и огромната подкрепа, която получават понякога от обществото при смяната на квалифицираните като безгранично корумпирани цивилни политици.

Стратегиите за развитие в средносрочен и дългосрочен план присъстват при повечето военни правителства. В този смисъл т.нар. “цивилни акции” са най-малко структурен опит да се притъпят социалните проблеми в обществото, а не само чиста антипартизанска тактика, която цели да намери подкрепа от населението в определени райони и с това да ограничи влиянието на самото партизанско движение. В много случаи цивилните акции могат да бъдат национални кампании за ограмотяване, ваксиниране, внедряване на нови регионални икономически механизми и т.н.

ДНС има за цел да легитимира идеологически намесата на военните в политическия живот пред обществото и служи за своеобразна вътрешна спойка на военните структури.

При военните намеси армейската честност и дисциплина обикновено е противопоставян на политиканстването, демагогията и корупцията, характерни до голяма степен за цивилните политици; големите национални интереси-на тесните икономически и политически виждания и интереси на традиционния политически елит. Необходимо е да се възроди нацията-нещо, което според някои само военните биха могли да направят. При тоталното разочарование от политическия елит няма партия, способна да генерира политически очаквания и привлече необходимите за функционирането на парламентарната система политическа подкрепа. Става дума за единствения възможен изход.

Веднъж заели политическата сцена, при военните се наблюдава процес на политизация. Те се разделят на революционери и контрареволюционери; по-късно между тях се оформят различни тенденции, появяват се военни групировки и крила във всяка от основните видове войски. Накрая въоръжените сили на страната се оказват разделени на многобройни крила и партии.

За оттеглянето на военните от политическата сцена и завръщането на демокрацията влияние оказват различни фактори. Сред тях могат да се посочат политическото изхабяване, силното вътрешно политизиране, международния натиск около неспазването на човешките права, вътрешната политическа борба против диктатурата,

етатизмът и национализмът, чрез които военните започват да ограничават възможностите и интересите на чуждия капитал.

За да се даде отговор на въпроса дали военните диктатури и свързаната с тях политика са провал, трябва да се направи обективен анализ на това какви задачи си поставят военните при идването си на власт, какво успяват да постигнат и какво не, както и да се отчетат конкретните условия, при които управляват.

Без съмнение при военните диктатури се осъществява сериозен икономически растеж, особено в началния период. Растежът на brutния вътрешен продукт не винаги означава обаче по-справедливото му разпределение. Съществува непропорционална зависимост между икономическия растеж и справедливото вътрешно разпределение на натрупаното богатство в т. нар. периферен и зависим капитализъм. Една от основните причини за демократизацията е нуждата от по-либерална икономическа система, която на новия етап би могла да обслужва по-добре интересите на международния капитал и свързаните с него национални елити.

Поради присъщия за всяка национална армия национализъм, както и фактът, че мнозина офицери и генерали участват в управителните съвети на големите държавни предприятия, военните правителства често лобират за запазване на стратегическите производства в държавния сектор и ограничаване на приватизацията в държавните предприятия.

С течение на времето мнозина от висшите военни претърпяват интересна еволюция. Присъствайки във властта като политически фигури или като икономически ръководители на големи държавни фирми, те все по-често се ориентират към печелившата и привлекателна роля на стопански ръководители и бизнесмени, както и към международния финансов капитал. Една немалка част от офицерството остава след демократизациите на новото си поприще.

Новите демократични правителства от 80-те г. често визират авторитарното наследство на военните диктатури като един от основните си проблеми. Милитаризацията на държавните институции, пренасянето на реалните центрове за решения към назначени, а не избрани комисии и комитети, скритата власт на военните структури, които по един или друг начин оказват натиск върху демократичните институции, са несъмнен факт. Зад подобни позиции обаче често се крият определени интереси, насочени срещу държавното регулиране в определени икономически отрасли. Тези интереси по правило са чужди и преследват своя логичен икономически интерес. Вярно е обаче и това, че често под маската на патриотизма и грижата за държавното производство стоят интересите на относително слабия национален капитал, който чрез военния национализъм и формулирането на общонационални цели се стреми да запази своите икономически позиции. Следователно триумфалната победа на демокрацията над диктаторските режими в Латинска Америка би могла да придобие по-различен от традиционно познатия смисъл.

Латиноамериканската история показва, че официалните конституционни предписания към военните да се придържат единствено към ролята си на гарант за

външната сигурност на страната рядко са били достатъчни за тяхната ненамеса в политиката. Когато според тях е необходимо те суспендират конституцията. Доста рядко онези, които извършват преврати са конституционалисти. Затова надеждите на демократи и конституционалисти, които веднъж завинаги са гарантирали либералната демокрация, не могат да се оправдаят.

При демократичния преход в Латинска Америка по правило военните получават достатъчно гаранции от своите демократични наследници, че престъпленията им няма да бъдат разследвани и наказвани. В Уругвай и Бразилия, например, военните остават едни от най – уважаваните и привилегировани социални групи. В Чили ген. Аугусто Пиночет продължава да ръководи сухопътните войски чак до 1998 г. , след което му е дадена титлата пожизнен сенатор. Единственото изключение прави Аржентина, където военната хунта е подведена под отговорност. Там обаче обвиненията са за некадърно водене на военните действия по време на Малвинската война.

Идеята да се забрави миналото в името на бъдещето е водеща в новите демократични правителства. Те срещат значителни трудности в икономически план, които биха могли да бъдат една от причините за контролираното оттегляне на военните правителства, които искат да избегнат тежките политически негативи. Това е така, т.к. икономическите трудности биха могли да уронят престижа на институцията като цяло и заедно с това устоите на самата национална сигурност. Освен това демократичното управление често предоставя много по-добри възможности за преразпределяне на ресурси в обществото и прилагане на болезнени социални реформи. Опиянението от свободата често може успешно да компенсира материалните загуби при много социални групи за определен период от време. Често това опиянение е способно да позволи приемането на по-големи лишения от тези, които биха могли да наложат силно авторитарни режими.

Нека да разгледаме ролята на армията в условията на десноавторитарните военно-диктаторски режими с примера на Аржентина, една от южноамериканските страни, където “ военният фактор “ в политиката през 60 - 70-те се проявява най-чувствително.

Управлението на военните в Аржентина

Въоръжените сили на Аржентина се считат за едни от най-развитите в Латинска Америка. Те играят значителна роля в реализацията на вътрешната и външната политика на държавата. Върховният главнокомандващ на въоръжените сили, включващи сухопътните, военно-въздушните и военно-морските сили, се явява президент на страната. Той осъществява тяхното ръководство чрез министерството на отбраната, обединеният щаб на началниците на главните щабове на отделните видове въоръжени сили.

В продължение на десетилетия като модел за аржентинските военни служи Германия. През 1939 г. , когато се разразява Втората световна война, от 34 генерали 17 отиват на служба в немската армия; почти половината от първите преподаватели на

Висшата военна школа са немци. До 1943 г., т. е. до появата на политическата сцена на "Групата на обединените офицери", всички високопоставени военни принадлежат към "германската школа". Тази група се възглавява от генерал Хуан Доминго Перон, впоследствие избран на поста държавен глава. През 1955 г. той е свален от самите военни.

Диктатурата на Перон не е традиционната латиноамериканска военна диктатура на каудильото. Той взема властта с помощта на армията, но не се ограничава с нейната опора, а създава авторитарен популистки режим, в основата на който са еднопартийната система и профсъюзите. Освен това Перон непосредствено апелира към работническата класа и градските низини.

Свалянето на перонисткия режим през 1955 г. поставя началото на активното и постоянно вмешателство на военните в политиката. Каквото и правителство да се намира на власт, то е длъжно да се съобразява с мнението на висшето командване, което излиза в качеството на "върховен арбитър" при решаването съдбините на страната. Така става в годините на управление на президента Артуро Фрондиси (1958-1962 г.), лидер на партията на радикалите.

Постоянните правителствени кризи, безкрайните размесвания в правителството са тясно свързани с намесата на въоръжените сили в политиката, със стремежите им да диктуват своите условия на президента. Пребиваването на Фрондиси във властта приключва, когато той се решава на смела стъпка: разпуска Националното събрание и обявява предсрочни избори в началото на 1962 г. Получилата право на участие перонистка Хустисиалистка партия постига голям успех: печели 34 % от гласовете, 11 от губернаторските места, 42 от 192 депутатски места. Разгневените генерали анулират изборите и арестуват Фрондиси, заменяйки го с по-послушния Хосе Мария Гидо, председател на Сената. Армията установява още по-жесток контрол върху политическия живот на страната. Военните сами се заемат да организират избори, в които перонистите не са допуснати. Радикалите издигат кандидатурата на почти неизвестния Артуро Илия, предвиждайки поражение. При липсата на сериозна конкуренция, обаче Илия става президент (1963-1966 г.). Временно оттеглили се в "казармата" в периода на неговото президентство, военните очакват удобен случай, за да излязат отново на политическата сцена.

Установяването на постоянен контрол над дейността на правителството от страна на въоръжените сили, се съпровожда с интензивен процес на проникване на военните в политиката. Ако в първия период след свалянето на перонисткия режим този процес се изразява в съществуването на различни военни ложи, то в началото на 60-те години той се проявява в открити стълкновения между различните течения във въоръжените сили. Именно в този период в съзнанието на военните започва активно да се внедрява Доктрината за национална сигурност. Пропагандаторите на тази антикомунистическа доктрина призовават аржентинските военни да се приготвят за борба на "вътрешен фронт", срещу "поддривната дейност", в защита на "западната цивилизация".

На задачата за борба на “вътрешен фронт” е подчинена цялата програма за преустройство на въоръжените сили, което се извършва в края на 50-те години на миналия век. Във военно отношение страната е разделена на пет така наречени отбранителни зони. На чело на всяка застава командир, който е снабден с най- широки права и пълномощия. В границите на своята зона командирите, изхождайки от интересите на отбраната, могат да контролират политическата, културната, профсъюзната дейност. С други думи, военната власт застава над гражданската. Във военно отношение тези зони са до значителна степен независими една от друга. Във всяка зона се създават мобилни военни съединения, в които влизат подразделения от различни родове войски, включително танкови, авиация, артилерия. При това в съответствие с теорията за “вътрешния фронт” тези войски биват дислоцирани в близост до такива места, където се намират потенциалните “вътрешни врагове”, т.е в близост до фабрики, университети и т.н.

Сред причините, които способстват засилване на влиянието на военно-политическата доктрина върху аржентинските въоръжени сили, трябва да се посочи влиянието на САЩ. Процесът особено се засилва след подписването в 1964 г. на двустранното аржентинско-американско военно съглашение. Аржентинската военна върхушка обявява тази пакт за важно звено в модернизацията на въоръжените сили, в тяхното професионално усъвършенстване. Прилагането на дело на съглашението обаче се изразява в превъоръжаване на отделни специални съединения, предимно с леко въоръжение, предназначено за операции на “вътрешния фронт”. Пентагонът открито се намесва във вътрешните дела на аржентинската армия, опирайки се на специални параграфи от съглашението, които дават право на военната мисия на САЩ да контролира разположението и настаняването на военните части на територията на страната, да определя целесъобразността на изпращаните им снаряжения и т.н. Въпреки всичко аржентинската военна върхушка започва сътрудничество със САЩ в името на борбата с “международния комунизъм”, на защита на “западните ценности”.

В началото на 60-те години все по-явен става процесът на срастване на част от военната върхушка с финансовата олигархия в страната и с чуждестранни монополи. Още по времето на президента Х. Перон олигархията успява с помощта на различни средства, включително и подкупи, да си създаде опора във въоръжените сили на страната, да привлече на своя страна част от офицерския корпус. Запасните генерали, а и не само те, стават членове на директорски съвети, управляващи крупни национални и чуждестранни компании. Именно в края на 50-те и началото на 60-те години в Аржентина все по-многочислена става своеобразната прослойка на военните-бизнесмени. На практика няма нито едно важно държавно или частно предприятие, в управлението на което да не участват открито или прикрито военни с високо звание.

Заедно с военните-бизнесмени все по-голямо разпространение получава типът на военния-политик. При това нерядко двата типа се съвместяват в едно и също лице.

В началото на 60-те години на миналия век се наблюдават ожесточени стълкновения между враждуващите групировки във въоръжените сили, често прерастващи

в истински сражения. Основното съперничество се води между две военни групировки – т.нар. “червени” и “сини”. Първата обединява най-реакционно настроените военни, които искат въоръжените сили да завземат властта, да се ликвидират всички демократични свободи. Ръководителите на тази групировка намират основа преди всичко във военноморския флот, където по традиция са силни консервативните, милитаристичните настроения, а от части и в сухопътните войски и авиацията. Опората на “сините” пък са сухопътните войски и преди всичко бронетанковите и моторизираните съединения.

В областта на идеологията между двете военни групировки няма сериозни противоречия. Ръководителите както на едните, така и на другите стоят на антикомунистически позиции, изповядват доктрината за “борбата на вътрешния фронт”. Различието между двете съперниещи си групировки се появява тогава, когато се поставя въпросът за методите и формите на борбата с “международния комунизъм”.

Привържениците на “червените” се обявяват за незабавно извършване на военен преврат, за разгръщане на терора и репресиите. Ръководителите на “сините” заемат по-предпазливи позиции и противят се на пучисткия план на “червените”. Това се обяснява с комплекс от най-разнообразни причини. Лидерите на “сините” смятат, че в своята антикомунистическа ожесточеност десните екстремисти в редовете на армията отиват толкова далече, че могат да дискредитират въобще идеологията на антикомунизма, да настояят срещу себе си нови слоеве от населението. Освен това според тях във въоръжените сили има не малко военни, които се обявяват срещу политическите авантюри и считат за главна задача на армията нейното професионално усъвършенстване и модернизиране.

Външно армията не се меси в политиката, но в действителност играе ролята на “усърден цензур” на всички действия на гражданското правителство. Позицията на “сините”, която намира отражение в ред документи, в изказвания на техните ръководители – ген. Онгания, ген. Вилегаса и др., е че военните са длъжни да уважават конституцията на страната, да спомогат за осигуряване на законността. Въоръжените сили трябва да ограничават своята дейност до строго професионални задачи, възстановяване на дисциплината и съблюдаване на йерархията в своите редове.

Това обаче, според военните–конституционалисти, не означава, че армията не трябва да оказва влияние върху държавния живот. В този план въоръжените сили си възлагат, съгласно декларациите на “сините”, мисията да гарантират действието на конституцията, да предупреждават за всяка акция на тоталитарните сили и да ги възпрепятстват. Изпълнението на тези задачи може да се осигури посредством заздравяване на “духовното, моралното и дисциплинарното единство на въоръжените сили”.

С особена яснота претенциите на въоръжените сили да играят ролята на “върховен арбитър” в политическия живот са отразени в речта на командващия сухопътните войски ген. Онгания в американската военна академия “Уест Пойнт” от август 1964 г. Тогава генералът заявява, че задължението на военните сили да се подчиняват на

конституционните власти губи всякакъв смисъл, ако под влиянието на “чужди екзотични идеологии” в страната се наруши нормалната дейност на държавния механизъм, конституцията фактически спре да действа и възникне опасност от “тоталитарно господство”. В тези условия според него на преден план излиза правото на съпротива срещу тази опасност и това право принадлежи на тази институция, която се явява въоръжените ръце на народа. При среща с колегите си от бразилската военна хунта генералът е още по – откровен, заявявайки, че в борбата с международния комунизъм са допустими всички средства и методи и тя трябва да се води по всички фронтове, на всяко място, където е възникнала заплахата.

Такава интерпретация за “конституционната мисия” на въоръжените сили означава в действителност, че военната върхушка си оставя право на постоянна намеса в политическия живот на страната. По такъв начин опасността от военен преврат, подобно на дамоклев меч, постоянно виси над страната. Тази опасност нараства още повече във връзка със заграбването на ключовите позиции в армията от страна на представители на “сините”.

На целите на “борбата на вътрешен фронт” е подчинена т.нар. ”гражданска мисия” на въоръжените сили. Преди всичко тя разчита на това, че с помощта на отделни мероприятия със социален характер ще се осигури подкрепа за армията от страна на населението. Според замисълът на военната върхушка социално-икономически мероприятия от такъв род могат да окажат силно психологическо въздействие върху народа, обезпечавайки подкрепата за армията при воденето на операциите на “вътрешния фронт”.

Пропагандирането на “гражданската мисия” на армията от страна на военната върхушка обяснява, покрай всичко друго, и стремежът ѝ да убеди различните слоеве от населението, че армията е способна да разреши най-острите проблеми на страната много по-качествено и ефективно, отколкото слабото гражданско правителство.

Обстановката в страната благоприятства осъществяването на амбициозните планове на военните. Правителството на Илия постепенно губи авторитет и престиж сред различни слоеве от населението. Наистина той предприема ред положителни стъпки: национализира нефтодобивната промишленост на Патагония, анулира редица споразумения, поставящи Аржентина в подчинено положение спрямо чуждите монополи. САЩ обаче обявяват бойкот на Аржентина. Американските нефтени компании предизвикват срив в добива на нефт и през 1965 г. страната е принудена да изразходва крехките си валутни запаси за внос. Накрая Илия успява да настрои срещу себе си всички: чуждия капитал, Вашингтон, перонистите, профсъюзите. Назрява социален конфликт. Избухват стачни движения, в които взимат участие милиони и които придобиват все по боен характер.

Враждебно отношение към правителството на Илия заема и едрата буржоазия. В държавния преврат тя вижда спасение от “комунистическата заплаха”. Предприемачите се привличат от идеята, че ако военните вземат властта те ще осигурят ред, ще се изправят

твърдо срещу прекомерните претенции на профсъюзите и решително ще сподавят всички изстъпления под предлог да пресекат подривната дейност.

Илиа разбира, че дните му като президент са преброени. Търсейки изход от положението, той успява да задълбочи и разрива си с военните като се опитва да настройва генералите един срещу друг. За военен министър Илиа назначава своя личен приятел ген. Каро, който стои по – ниско в йерархията на армията от командващия сухопътните сили ген. Хуан Карлос Онгания. Отдавна очаквайки повод да се намеси, в края на 1965 г. Онгания демонстративно поднася оставката си, а неговият приемник ген. П. Пистарини продължава предишната опозиционна спрямо правителството линия на поведение, взимайки активно участие в подготовката за държавен преврат. Военната върхушка успява умело да се възползва от недоволството в редовете на армията от политиката на правителството, което, по мнение на военните, отделя малко внимание на модернизацията на армията. Безкрайните дебати в конгреса по въпроса за бюджета, в това число по военните разходи, се използват от военната върхушка като допълнителен аргумент, потвърждаващ неефективността на “традиционната” парламентарна форма на управление, необходимостта от нейното ликвидиране за достигане на “националното величие” на страната.

През 1966 г. в страната се създава такова положение, при което най-незначителният повод може да предизвика държавен преврат. Този повод е даден от Илиа при опитите му да извърши разместванията в средите на въоръжените сили. Образувана е военна хунта, която арестува ген. Каро и на 28 юни 1966 г. сваля Илиа. За президент е провъзгласен генерал Х. Онгания, след което хунтата автоматично се саморазпуска.

Така набързо завършва безкръвният държавен преврат, който поставя началото на открито военно управление в страната.

С театрална пищност ген. Онгания обявява своя режим за “втора аржентинска революция”. Един след друг военната хунта обнародва ред декрети, в които провъзгласява своите цели и задачи. В “Основен документ на аржентинската революция” се излагат причините, поради които въоръжените сили вземат властта, отбелязват се грешките, допуснати от предишните правителства, остарелите методи на управление. Според авторите на този документ в страната е нарушено “духовното единство на аржентинския народ”, загубено е “националното чувство”, което предизвиква скептицизъм и безразличие.

Целите на “революцията” се уточняват в “Послание на революционната хунта към аржентинския народ”. В него акцент се поставя на това, че “аржентинската революция” си поставя за главна задача ликвидирането на остарелите икономически и политически структури, които възпрепятстват развитието на нацията. Според обръщението основната цел на “революцията” се състои в това да приобщи Аржентина към световните постижения на науката, техниката и културата, да обедини нацията под знамето на западната християнска цивилизация. За постигането на тези задачи е необходимо единство на аржентинците, а за това пък трябва да се ликвидира формалната законност, под

прикритието на която се провежда разколническа и подстрекателска политика, която прави неосъществима възможността за съвместна дейност и поставя под съмнение самото съществуване на властта. В резултат на това се сочи, че въоръжените сили по-скоро запълват вакуума, създаден от отсъствието на власт.

Политико-административната структура на новия режим се определя в “Статут на аржентинската революция”. Президентът на републиката е снабден с огромни правомощия, в това число и със законодателни права, които по-рано са прерогативи на Националния конгрес. Той притежава широки пълномощия при назначаването на министрите, губернаторите на провинциите и други държавни чиновници. С други думи, Статутът санкционира почти пълната ликвидация на институциите на представителната демокрация: разпускат се конгресът, провинциалните законодателни събрания, забранява се дейността на всички политически партии.

В последния документ “Политически цели-революционни задачи” като цяло се повтарят главните положения на предишните документи, уточняват се задачите на новия режим в областта на вътрешната и външна политика, заявява се че във външната политика “революционния режим” си поставя за цел защита на националния суверенитет, териториалната цялост, създаване на условия за “изпълнение на великата национална мисия”.

Това бързо преустройство на политическата структура на държавата, на практика не среща голяма опозиция в страната. Нещо повече - лидерите на някои партии, като бившият президент А. Фрондиси например, побързват да изразят своето съгласие с целите на “аржентинската революция”, обявявайки се в подкрепа на новия режим.

Диктатурата предприема политически репресии. В страната действа закон за “защита от комунизма”. Дефинирането на престъпленията по обвинение в комунистическа дейност е предадено на Националния департамент на разузнавателните служби, както и на Националния съвет за сигурност, който планира борбата срещу “поддривните елементи” в страната.

Икономическата политика на диктаторския режим не блести с особена оригиналност. Работната заплата е замразена, песото е девалвирано, данъците върху печалбата са намалени с цел насърчаване на бизнеса, отворени са вратите пред чуждия капитал. Безработицата рязко скача нагоре. Политиката на “модернизация” влошава положението на средните и дребни предприемачи и търговци. Под предлог да модернизира националната промишленост и да повиши нейната конкурентноспособност, режимът съкращава приблизително двойно митническите такси на чуждестранните товари, което довежда до границата на катастрофата много от местните предприятия. От плодовете на “модернизацията” се ползва изключително неголяма група месни и чуждестранни монополи, олигархията. Само за периода 1966-1968 г. крупните частни предприятия, както местни, така и чужди, увеличават своите печалби с 77,7 %. Големите частни банки повишават финансовите си активи с 150-200 % годишно. Чуждите капиталовложения рязко се увеличават, достигайки 3 млрд. долара: половината от тази

сума принадлежи на американски компании, владеещи фактически 40 % от аржентинската икономика. Външният дълг на страната, разпродава себе си по-най ниски цени, нараства катастрофално от 450 млн. на 7 млрд. долара. Държавата, способна да изхрани половината свят със зърнени храни и месо, се оказва сред осемте страни в света с най – нисък прираст на селскостопанска продукция.

Осъществявайки своята икономическа и социална политика, ръководителите на военната диктатура заявяват, че се стремят да сложат край на предишния модел на “либералната държава”, която препятства “модернизацията” на страната. Старата закостеняла държавна структура вече не е в състояние да удовлетвори местната крупна буржоазия и нейните съюзници от числото на чуждия капитал, които се стремят посредством модернизирането на тази структура да възпрепятстват рушенето на “либералната” държава по пътя на революционни, радикални преобразования.

В годините на военната диктатура се засилват стремежите на управляващите групировки да създадат в Аржентина система на “държавно-монополистически капитализъм”. В самите управляващи кръгове обаче съществуват някои противоречия по този въпрос.

С най-голямо влияние в правителството на “аржентинската революция” се ползват представителите на две съперничаещи си политически течения, които условно могат да се характеризират като “националистическо” и “либерално”. Те се обявяват за преобразуване на традиционната “либерална държава”, за изменение на политическата структура на страната, за силна власт. Между тях няма и принципи различия относно модернизацията на страната, ориентирана към местния и чужд монополен капитал. По въпроса за пътя, средствата и методите за достигането на тази цел обаче между тези групировки възникват много различия.

Националистическото течение в правителството, към което има наклонност ген. Онгания, се придържа към идеология, близка да възгледите на представителите на десния национализъм с неговия авторитаризъм, корпоритаризъм, враждебност към демокрацията. Голяма активност това течение проявява в правителството чрез министъра на вътрешните работи Гильермо Борда. То се стреми да наложи на страната авторитарно-корпоративния модел на обществено устройство, като изхожда от идеята да се постигне национално единство чрез организирането на различни видове корпоративни обединения, които да участват в управлението на страната.

Срещу планове на “националистите” се изправят представителите на “либералите” в правителството. Те са против толкова радикално преустройство на политическата структура на страната, опасявайки се, че това може да доведе до неочаквани последствия. Опонентите на “националистите” виждат в тяхната политика стремеж да засилят ролята на държавата, да стеснят сферата на действие на свободното предприемачество. Идеологът на това политическо течение Алваро Алсогарай дори обвинява правителството на Онгания в политика на одържавяване на икономиката. Той

изисква връщането на “аржентинската революция” към нейните “извори” , подкрепа и стимулиране на свободната икономика.

Като една от основните си цели, организаторите на преврата сочат превръщането на въоръжените сили в динамична, модернизирана, професионална организация. Тази политика от самото начало се характеризира с дълбоки противоречия. Във военно-политическата област планът за модернизиране преди всичко е ориентиран към подчиняване на въоръжените сили на доктрината за “вътрешния фронт”, “антипартизанската война”, “идеологическите граници”. На преден план излиза Доктрината за национална сигурност. Авторите на тази доктрина виждат в “международния комунизъм” враг, който използва най-различни методи и форми на подривна дейност, в това число “идеологическа инфилтрация”, която посяга на традиционния християнски начин на живот.

Привържениците на тясното военно сътрудничество със САЩ от числото на военната върхушка го рекламират като ефективно средство при модернизирането на аржентинските въоръжени сили, възлагайки надежди за военно споразумение със Съединените щати. Това споразумение обаче не носи нищо на въоръжените сили освен накърняване на професионалната гордост и още по-голямо подчинение на плановете на Пентагона. Съгласението бива критикувано дори и от високопоставените представители на въоръжените сили като дивизионните генерали Е. Урибуру и Х. Гулялмели, командващият военноморския флот адмирал А. Фарел и др.

Такива са настроенята сред военните при появата на “План Европа”, който на практика е свързан с фактическото прекратяване на действието на аржентинско-американското военно споразумение. Съгласно замисълът на този план, Аржентина трябва да купува въоръжение и военно оборудване за армията от европейските страни. Главната цел на плана обаче се състои в това да подготви условията за развитие на собствена военна промишленост. Ето защо “План Европа” предвижда едновременно със закупуването на военна техника, в страната да се привлекат чуждестранни военни специалисти, да се придобият патенти и лицензи. Авторите на плана си поставят като крайна цел създаването на такава военна промишленост, която да може да работи дори за износ, успешно конкурирайки други страни на световния пазар. Около този план военният режим вдига много шум, пропагандирайки, че неговата реализация ще способства за “националното величие” на страната.

За реакционно настроената военна върхушка “План Европа” служи за чисто пропагандаторски цели, които да докажат, че режимът на “аржентинската революция” провежда политика на “национално величие”, в която като неотменен елемент влиза модернизирането на въоръжените сили. Военната върхушка обаче не може да не отчете настроенята сред военните, в редовете на които има немало патриоти, които искат провеждане на независима военна политика. Те свързват с европейския план надеждите си за създаване на силна национална икономика. Самият план обаче не е в състояние да осигури истинска икономическа независимост на страната и дълбоки структурни изменения.

Политиката на военния режим е подчинена на укрепване на капиталистическия строй чрез някои негови модернизации. Характерът на тези модернизации предопределя тенденция към подчинение на държавния сектор на интересите на месния и чужд капитал. Става въпрос преди всичко за държавните военни предприятия - истински военно-промишлени комплекси, които, наред с въоръжение и боеприпаси, произвеждат широк асортимент продукция-за селското стопанство, машиностроенето, нефтената промишленост, автомобилостроенето и др.

Сред въоръжените сили и тук няма единство относно съдбата на тези предприятия. Привържениците на патриотичното течение се стремят да ги превърнат в ефективна опора на държавния сектор с цел заздравяване на икономическата самостоятелност на страната.

Военният режим взима курс към денационализация, приватизация на предприятията от държавния сектор. Според него задачата на държавния сектор се състои в създаването на благоприятни условия за дейността на частната инициатива. Под предлог да се придаде по-голяма ефективност на военната промишленост се извършва раздробяване на военно-промишлените комплекси, предадени са редица предприятия в ръцете на частните предприемачи и чуждестранния капитал.

Една от причините за такава политика на военния режим е фактът, че немалко представители на военната йерархия са тясно свързани с местния и чужд крупен капитал и влизат в директорските съвети, управляващи компаниите. Това положение все повече убеждава много от военните, че високопарните лозунги на ръководителите на режима за завоюването на страната на "военна самостоятелност" са пропагандаторски блъф.

Икономическата политика на военния режим бързо предизвиква народното недоволство. Работниците и студентите започват да се вълнуват. Полицията стреля срещу демонстрацията в Кориентес. Убит е един човек, а мнозина са ранени. Обявена е обща стачка. Работници и млади интелектуалци влизат в схватка със силите по сигурността. Издигнати са барикади в Кордова, Росарио, Ла Плата. Избухва въстание, превзети са радиостанцията, центърът, по улиците се водят сражения. Вълненията се пренасят в цялата страна, а жертви дават и двете страни. По призива на профсъюза на работниците от автомобилната промишленост в Кордова стачката прераста във въстание. Усетил, че положението е неудържимо, ген. Онгания изпраща редовна войска. Войниците настъпват срещу въоръжените с подръчни материали хора. Заловените биват съдени по бързата процедура от военно-полеви съдилища, които издават само една присъда – разстрел. Онгания смазва народния бунт, но тези, които са го поставили на власт, са крайно разочаровани.

На 8 юли 1970 г. президентът Онгания е принуден да подаде оставка, подчинявайки се на ултимативното искане на командващите трите рода войски. Новата хунта, оглавявана от командващия сухопътните сили ген. Ланусе, мотивира своето искане за оставката на президента с това, че в страната се засилва "социалното напрежение", нарушава се нормалното протичане на обществения живот.

В духа на неолиберализма военната хунта заявява необходимостта в страната да се създаде “социална демокрация”, както и привързаността си към системата на “представителното и демократическо правителство”. В заявленията на членовете на хунтата недвусмислено се признава безперспективността на военния режим, прокарват се мисли за постепенно връщане към гражданската форма на управление.

Генерал Алехандро Ланусе, издънка на един от най – богатите аржентински родове, предпочита да не се замесва лично във властта в толкова неподходящ момент, когато армията е принудена да признае поражението си. Затова от Вашингтон спешно е извикан военният аташе ген. Роберто Левингстон, известен с прозвището “неизвестния воин” заради невзрачността си. Хунтата го поставя на поста президент, като се надява да го използва като декоративна фигура. Според замисълът на Ланусе и неговите съмишленици той трябва да подготви условията за връщане към демократическите форми на управление. Неочаквано обаче “сивият”, безличен генерал решава, че най-сетне е получил шанс да се прояви. Той отказва да се подчини на плана на хунтата за преговори с политическите партии за предаване на властта на цивилните и на практика се стреми да увековечи пребиваването във власт на режима

Всенародното недоволство от антинационалната политика на Онгания предопределя стремежа на правителството на Левингстон да влезе в ролята на защитник на националните интереси. То заявява намеренията си да достигне “аржентинизация” на икономиката на страната, да ограничи проникването на чуждестранния капитал. Тази политика на правителството се свежда само до риторически фрази. На дело продължава политиката на открити врати по отношение на чуждия капитал. В обръщение пред американската търговска палата в Аржентина министърът на икономиката Алдо Ферер заявява, че “аржентинизацията” на икономиката е перспектива и затова правителството не предвижда никакви ограничения за дейността на чуждестранните предприятия.

Скоро чашата на търпението на “сините” прелива. Изправен пред призрака на нов народен бунт водачът й ген. Ланусе се вижда принуден да предприеме някакви действия. През март 1973 г. Левингстон е свален, а управлението е поето от ген. Ланусе. Той подчертава временния характер на военното управление, което трябва да подготви условията за връщането на конституционния режим. Скоро е обявено възстановяването на политическите партии с изключение на комунистическата. Подготвен е проект за предаване властта на гражданско правителство. Обявена е и дата за провеждането на изборите – 25 март 1973 г.

Специални пратеници на хунтата посещават Перон в Мадрид и му връчват аржентински паспорт, указ, с който се възстановява генералското му звание и всички награди, отпуска му се пенсия като на бивш президент, като му се предоставя и възможност да се завърне в страната, когато намери за добре. Причината за тази генералска щедрост и благоразположеност произтича от факта, че страната е изпаднала в най – тежката икономическа и финансова криза от придобиването на независимостта през 1810 г.

Новото управление обявява режим на “великото национално съгласие”, като същността на тази политика се състои в постигането на “политическо примирие”.

Основни съперници на изборите са перонистът Ектор Хосе Кампора и представителят на разединените радикали Рикардо Балбин. Около 70% от избирателите гласуват за кандидата на Хустисиалисткия фронт за освобождението - Ектор Кампора. , който скоро отстъпва поста си на президент на лидера на движението Х.Перон. Хустисиалисткия фронт за освобождение получава мнозинството от гласовете и на изборите в Конгреса.

Крахът на военния режим в немалка степен се дължи и на факта, че армията престава да бъде надеждна опора на диктатурата – в нея нарастват опозиционните настроения. Дошлият на власт през март 1973 г. Хустисиалистки фронт за освобождение издига програма за широки социални преобразования, които пораждат у народа немалко надежди и очаквания. Новият министър на икономиката Х. Хелбард настоява за твърди мерки за укрепването на рухналото национално стопанство, но същевременно осведомява филиалите на чуждите банки и монополи, че не става дума за “национализация по чилийски”, където по това време на власт е правителството на Блока на народното единство.

След смъртта на Перон през 1974 г. господар в политическия живот става неговият довереник Хосе Лопес Рега, чиято профашистка групировка се опитва да замени представителната демокрация с открита терористична диктатура. Военните отново кроят планове за “умиротворяване”. На 25 март 1976 г. поредният военен преврат става факт. Командващият сухопътните войски ген. Видела поема официално властта, като обещава да се въведе по – справедлив ред и да се възвърне доверието на народа в управляващите.

За първи път военният режим не се самообявява за “революционен” и със самото си идване обнародва програма за постепенна реорганизация и възстановяване на гражданското управление в недалечно бъдеще (говори се за 12 годишен цикъл, през което време ще управляват по строго установен ред за период от три години командващите сухопътните сили).

Новата власт не само съществено изменя обстановката в страната, но и отново с особена острота извежда на преден план проблемът с търсенето на път за сътрудничество с всички патриотични сили, както граждански, така и военни, с цел преодоляване на големите трудности, които преживява страната. Издигнатата от военната хунта програма за действие взима под внимание това обстоятелство. Хунтата си поставя за цел борба срещу корупцията, обявява се за стимулиране на икономическото развитие на страната, за участие в управлението на страната на различни сектори от обществото, за да се обезпечи впоследствие установяването на представителна демокрация. Програмата предвижда също така строг държавен контрол над ключовите позиции в икономиката. Що се касае до чуждия и национален частен капитал, то неговата дейност трябва да се осъществява, в такива рамки, че да се неутрализира неговото влияние върху държавната власт.

В своята програмна декларация хунтата заявява, че Аржентина, намирайки се в “западния християнски свят”, ще се бори за принципи като самоопределение на нацията и за “укрепване на аржентинското присъствие в световното общество”. Безспорно в програмната декларация намират отражение настроенията на различните течения във въоръжените сили, които отхвърлят решението на проблемите, стоящи пред страната, чрез установяване на терористическа диктатура.

По ред черти създадената след мартенския военен преврат политическа структура напомня политическата система на “аржентинската революция”. Както и през 1966 г. хунтата на тримата командващи се обявява за “учредителна власт”, призвана да създаде ново политическо устройство. Неговата същност е изложена в основополагащия документ на новия режим - “Статут за процеса на националната реорганизация”, а в специален Регламент се определят конкретните правила и норми за функционирането на централните органи на властта.

Както и при “Революционния статут” от 1966 г., статутът от 1976 г. е характерно отрицанието на главните принципи на Основния закон от 1853 г. – разделение и изборност на властите, федерализъм. Така прерогативите на законодателната и изпълнителната власт са поделени между хунтата и президента; принципите на независимост и несменяемост на съдиите влизат в сила едва след чистка в органите на правосъдието от противници на диктатурата; ликвидирана е автономията на провинциите-цялата власт е в ръцете на военните губернатори. Както и преди десет години конституцията е фактически отменена, макар че формално в сила остават тези нейни членове, които не влизат в противоречие със Статута. Съгласно този документ новите управници на Аржентина са длъжни да действат в съответствие с основните цели, които определя военната хунта, и с националната и провинциалните конституции в случаите, когато не противоречат на Статута или на основните цели.

Възникналият след 24 март 1976 г. режим обаче съществено се отличава от режима на “Аржентинската революция”. Организаторите на мартенския преврат от самото начало се отказват от опитите да придадат на военната диктатура “граждански” образ. Напротив, те отделят основно внимание на създаването на механизми, които да институционализират прякото участие на армията в процеса. От първите дни на съществуването на режима се установява господството на тримата командващи, членове на хунтата, всеки от които се избира от висшите офицери на съответния вид въоръжени сили за максимум 3 години, след което съставът на хунтата се променя. Съгласно Статутът и Регламентът хунтата се явява висш орган на властта, в ръцете на който са съсредоточени важни пълномощия: тя назначава и уволнява президента, контролира дейността на всички държавни органи, осъществява върховното командване на въоръжените сили, обявява война и сключва мир, въвежда или отменя обсадно положение. Като характерна черта на новия военен режим се явява разделението властта между президента и хунтата и твърде същественото ограничение на президентските пълномощия за сметка на колегиалния висш орган на въоръжените сили. В първите 2

години обаче набелязаната в Статута схема на взаимоотношенията между президента и хунтата не се реализира на практика. Ген. Видела съвместява функциите на президент и член на хунтата. Това положение на нещата се възприема от болшинството генерали като изключение от правилото, обусловено от потребностите на борбата с “подривната дейност”. От 1 август 1978 г. след като подава оставка от действителна служба, ген. Видела си запазва само поста на президент, а набелязаната в Статута схема е приложена на практика. Такова “разпределение на ролите” е непосредствено обусловено от установяване на равновесие на силите между главните съперничащи си течения (умерено-консервативно и ултрадясно) и общо засилване на политическата нееднородност в армията. През март 1976 г. тази нееднородност е толкова голяма, че въоръжените сили не успяват да излъчат подобна на Онгания през 1966 г. “обединяваща” фигура, на която да се повери общото политическо ръководство. За сложното положение във въоръжените сили свидетелства фактът, че там са налице добре оформени няколко групировки – от категорични противници на поредната намеса през разбиращите, че по-нататъшната подкрепа на корумпираното правителство нанася непоправима вреда на въоръжените сили(към тази група с определени нюанси се отнасят ген. Видела и другите двама членове на хунтата, командващия BBC ген. О. Агоста и командващия BMC адм. Е. Масера), до свързаните с профашиста Х Лопес Рега начело с ген. Н. Лаплане, които се стремят да превърнат армията в опора на дясното крило на правителството и по такъв начин да постигнат установяването на военно – корпоративистки режим от фашистки тип.

Тъй като президентът се разглежда като представител на армията, за да се внесе окончателна яснота по въпроса за неговата роля и за да се препятства дублирането при взимането на най-важните решения, през 1978 г. е създаден специфичен орган на властта- “Военен комитет”, включващ президента и членовете на хунтата. В неговата компетенция влизат въпроси, свързани с разработката и осъществяването на “националната стратегия” и политиката за сигурност.

Още един орган, призван да осигури прякото участие на военния елит във властта, е така наречената Законодателна консултативна комисия, която се състои от 9 висши офицери (по трима от всеки вид въоръжени сили). Посредством тази комисия генералитетът участва непосредствено в процеса на разработката и процедурата по санкционирането на законите. Законодателната консултативна комисия е своеобразна институция, призвана едновременно да консултира президента по въпросите на законотворчеството и да го контролира.

Главен неформален център на новата политическа структура се явява “военният парламент”: регулярно провеждани съвещания на висшия команден състав - в края на всяка година генералите и адмиралите отправят към правителството писмено заключение с изводи за неговата годишна дейност.

Въпреки демонтирането на основните институции на представителната демокрация (ликвидирани са представителните учреждения, забранена е политическата и синдикална дейност), приемането на сурово репресивно законодателство, демократическите форми на

политическия живот не изчезват напълно. Извън закона са поставени само пет ултралеви партии, а дейността на останалите е само “преустановена” за неопределен срок. Това означава, че те не са забранени, а на техните членове се признава правото да се изказват по политическите въпроси. Макар че профсъюзните и предприемачески обединения от национален мащаб са разпуснати, организациите, които влизат в тях (различни регионални федерации, промишлени и търговски палати), не са ликвидирани, те продължават своята дейност. Като цяло може да се каже, че независимо от жестоките ограничения, политическите партии (с изключение на организации от ултралявото и леворадикалното направление) след март 1976 г. имат възможност да действат, макар и в доста ограничена степен.

При установения след март 1976 г. политически режим се наблюдава процес на “многовластие”. Въпреки че на пръв поглед армията излиза като единен институт, на дело тя е единна само в признанието на необходимостта от ликвидиране на перонисткия режим и унищожение на левите партизани. Разнородността на участващите в преврата сили обуславя не само отсъствието на единство в политическото ръководство, но и неопределения, противоречив характер на самия режим. В различни райони на страната и в различни области на държавното управление реалната власт се намира в различни военни групировки - от умерено-консервативни до фашистки.

Икономическите стъпки на новото правителство са естествено продължение на предприетите от предходното. Инфлацията спомага за разрушаване на класическите социални механизми за икономическо регулиране, поставяйки началото на мощни преразпределителни процеси. В този смисъл новата икономическа програма решително осъжда, с оглед на икономическата ефективност, използваните дотогава инструменти като митнически протекции, данъчни привилегии, субсидии и залага на икономическата либерализация, свободното движение на стоки и капитали, както и премахването на всякакви икономически привилегии, следвайки доктрината на неолиберализма. Националният, основно промишлен капитал, създаден чрез държавна намеса по пътя на “индустриализация чрез заместване на вноса” се оказва скъпо удоволствие за аржентинската икономика в новите условия. Противоречията между този силно субсидиран, главно държавен сектор и активните транснационални компании също изиграват роля за политическата трансформация на аржентинското общество.

Една от първите задачи на новия режим е да се намали драстично реалната работна заплата. Според повечето изследователи за периода април – юни 1976 г. тя спада с над 40 %. Чрез спадането на реалната заплата се осъществява пренасочване на средствата към националния капитал. Това преразпределение обаче не е еднакво за различните икономически фракции. Най-засегнати се оказват националните производители на потребителски стоки, докато едрите земевладелци са измежду най – облагодетелстваните.

В началото на 1977 г. икономическите показатели отбелязват подобрене с изключение на един основен показател – заплащането на работната сила. Не случайно

основните репресивни действия на военната хунта са насочени против традиционно мощните синдикални структури, които протестират срещу бързото влошаване на жизнения стандарт.

С цел да се привлекат инвеститори и да се ограничи бягството на капитали е създаден специален икономически план, който освобождава инвестициите от всякакви данъци. Реалната годишна печалба достига между 100 и 300 %. Чуждият инвеститор има право да репатрира доларовите си печалби, често ежегодно надвишаващи 50 %.

В своята икономическа политика военната хунта нееднократно заявява необходимостта от някои мерки, съответстващи на стратегическите цели на Доктрината за национална сигурност. Подобни мерки обаче често водят до болезнени в социален и политически план реакции.

Аржентинският неолиберализъм се оказва единствената възможност за икономиката на страната да превъзмогне кризата, както и да се развива. Това е болезнен изход, включващ силното съкращаване на производството, безработица, драстично намаление на реалната заплата, социална мизерия и дори глад. След деиндустриализацията се закриват работни места и фалират предприятия, но заедно с това рентабилните индустриални предприятия успяват не само да се стабилизират, но и да отбележат растеж в абсолютни и относителни величини. По време на кризата тези предприятия се свиват, рационализират и намаляват разходите си. Икономическата активност на държавата нараства, както и участието ѝ в аржентинската икономика като цяло.

Някои от най-крупните държавни предприятия не са включени в списъка за приватизация. Мотивите са както от стратегически характер, така и в невъзможността на частния сектор да поеме администрирането им. В замяна на това се осъществява т.нар. “периферна приватизация” – прехвърляне на различни части от дейността на “големите” държавни предприятия към частни структури чрез специални договори. Фаворизират се главно частни национални фирми, а там, където капиталовите и технологични възможности на последните не достигат, се търси сътрудничество и на чужди партньори.

В политически аспект в управлението на военните се забелязва висока степен на репресивност. Тя е свързана с нивото на синдикална и социална организираност, способна на активни политически действия, както и със степента на социалните привилегии, достигнати по времето на перонизма. Идеологически тази репресивност е оправдана с класическите елементи на Доктрината за национална сигурност. Особено се акцентира на “подривните” елементи – монтонери, “народноосвободителна” армия и др. Партизанското движение е ликвидирано сравнително лесно. Репресиите обхващат доста хетерогенни слоеве от това, което се счита традиционно за “ляв” спектър. Прави се опит в извършваните мъчения да се въвлечат всички нива на армейската институция. В екзекуциите, наречени още “военни церемонии”, извършвани от Трети корпус например, участват солидарно както лейтенанти, така и полковници и генерали. По този начин се постига вътрешна солидарност и ангажираност срещу общия враг, а така също и по-

здрава спойка между различните армейски нива. Като все по – ярка и зловеща черта на аржентинския военен режим изпъкват “безследните изчезвания”. “Изчезват” комунисти, профсъюзни дейци, интелектуалци. Отвлечени или извикани просто “за справка” в полицията, те вече не се завръщат по домовете си. Години по – късно са разкрити техните безименни масови гробове. През зимата на 1978 г. “изчезналите” са 15 хил. и между тях са учени като проф. Беатрис Периосо, президент на Аржентинската федерация на психолозите, хирургът – ортопед д-р Л. Бианки и др.

Мъченията и “безследните” изчезвания безспорно са чудовищни актове. Според военните обаче борбата срещу тежкото заболяване на обществото е справедлива. Тя е болезнен, но абсолютно необходим лек. На офицерския състав успешно е внушено, че е изправен пред една “отбранителна” война, война “на живот и смърт” с комунизма. Война, в която всички средства са позволени.

В началото на 80-те години Аржентина е изправена пред тежка икономическа криза. Дефицитът в платежния баланс вещае банков крах; производството е в упадък. Външният дълг през 1982 г. е около 40 млрд. долара. През 1981 г. БВП пада в сравнение с предходната 6,1 %. Правителството е принудено да преориентира своята износна стратегия. Тук се наблюдава парадокс – страната, чието офицерство води битка на живот и смърт със “световния комунизъм”, поддържа най – активни търговски връзки със своя непримириим идеологически враг – СССР. Вероятно това е една от причините Аржентинската комунистическа партия да не заеме решителен курс на въоръжена борба срещу диктатурата, както и странната благосклонност на самата диктатура към иначе нелегалните партийни функционери.

През пролетта на 1982 г. положението в страната става неудържимо. Майките на “изчезналите” всекидневно се събират на “Пласа де Майо” в мълчаливи демонстрации. Въпреки забраните и терора се шири стачната борба, митингите стават все по – масови и по – трудни за разгонване. Зачестяват взривовете

Отчитайки тежестта на икономическата криза и липсата на реални перспективи за излизане от нея, военното ръководство решава да разиграе картата на национализма, т.к той е удобен начин за отвлечане на вниманието от социално-икономическите проблеми. За хунтата съществуват две възможности – протоколът Бигъл, където Аржентина има стар спор с Чили, и Фолклендските острови. Избран е вторият вариант - възвръщането на окупирания от Великобритания архипелаг, източник на нефт, риба и овча вълна и важна военно-стратегическа позиция, който от години се е превърнал в предмет на национална чест и амбиция за аржентинците. Не без значение за този избор е и опасението, че конвенционален конфликт с непосредствен съсед би бил трудно предвидим и с висока военна цена. Чилийската е една от най - дисциплинираните и боеспособни на континента. Освен това се очаква, че Великобритания не би рискувала военно заради отдалечените острови и неколкостотинте техни жители, които в по - голямата си част се самоопределят като британски поданици. Проведени са и дипломатически и политически сондажи, които дават сериозно основание на аржентинските военни ръководители да се надяват на

благосклонност от страна на САЩ. По време на конфликта обаче Щатите не оправдават очакванията на военната хунта. Те “забравят” параграфа от Междумериканския договор за отбрана, че “ нападение срещу която и да е страна на континента ще се смята за нападение срещу всички” и заемат недвусмислено страната на стратегическия си съюзник от НАТО. САЩ тайно предоставят на Англия спътникови снимки и своя разузнавателна информация за аржентинските позиции. Към международния натиск срещу Аржентина се прибавя и икономическото ембарго на ЕИО. С цел избягване на конфликта Аржентина прави предложение пред ООН, в което декларира воля за преговори и поставя четири условия за оттеглянето си:

1. Прекратяване на британската блокада;
2. Спиране напредването на английската флота към Малините;
3. Прекратяване на търговската блокада;
4. Обещание от английска страна, че няма да установи колониален режим на островите.

Маргарет Тачър обаче показва твърда позиция, което ѝ носи безпрецедентна популярност в собствената ѝ страна.

Военната хунта в Аржентина също жъне неподозирана подкрепа. Смъртни врагове довчера, политическите противници на режима стават негови яростни поддръжници. Стига се до там, че доскоро изтезавани политически затворници подават молби към своите палачи доброволно да бъдат изпратени на фронта, където да се сражават за своята Родина. Това идва да покаже невероятните възможности за моделиране и контрол на обществените нагласи, които притежава национализмът.

Социалното чудо обаче не трае много дълго. Изтрезвяването идва с приключването на военните действия и капитулацията на аржентинската армия, която не е воювала повече от сто години, след войната с Парагвай за провинция Чако (1865 – 1870 г.), а нейното въоръжение и подготовка значително отстъпват на мощта на силната британска армия. Освен това главнокомандващите започват военните действия и дават заповед за настъпление без предварително да изготвят каквито и да било планове за отбрана на островите. В хода на бойните действия загиват 1300 аржентински военнорслужещи. Много от тях са слабо подготвени и зле въоръжени за водене на съвременната война. Поражението на армията се превръща в унижение за цялата нация. Въоръжените сили се провалят в основната си задача – защитата на страната от външен неприятел. Проличава некадърността на по - голямата част от генералитета, организиран по блестящ начин една машина за терор, но неспособен да се справи с чуждия враг. В така създамата се ситуация цялата общественост в страната еднозначно се изправя срещу военните, които нямат друг изход освен да сдадат властта. След едномесечен спор новият командващ сухопътните сили ген. Кристин Николаидес налага кандидатурата на запасния генерал Рейналдо Биньоне, който е слабо известен дори и в Аржентина. Той се оказва подходяща фигура, която да изведе военните от политическото блато, в което сами се напъхват, и да ги върне отново на мястото им – в казармите.

Скоро след полагане на клетва Биньоне вдига забраната върху дейността на политическите партии. Освен това той декларира, че ще бъде последният в историята на Аржентина президент, чиято власт на произлиза от народа. На 6 септември е обявено и дългоочакваното решение за насрочване на избори за 15 ноември 1983 г., по – късно изтеглени на 30 октомври..

В деня на изборите вота на гласоподавателите си оспорват отново двата главни съперника на аржентинската политическа сцена – перонистите (Хустисиалистката партия) в лицето на бившия председател на Сената Итало Лудер, и радикалите (Гражданския радикален съюз), ръководен от Раул Рикардо Алфонсин. За първи път официално до участие в изборите е допусната и аржентинската комунистическа партия. Перонистите се оказват прекалено разединени и търпят поражение. На власт идва правителството на Раул Алфонсин, което трябва да разреши наболелите проблеми на страната в социално-икономическата и политическата област.

Дори и губещи обаче военните, от своя страна, не напускат политическата сцена без съответните предварителни гаранции.

Заклучение

За крахът на демократично-представителните и популистки режими в Латинска Америка влияят причини от различно естество, между които особено място заема социално-икономическите. Промените в международната икономика в началото на 50-те години премахват привилегированото положение на страни като Аржентина като производители и износители на агропродукти. Докато през 40-те и началото на 50-те години дялът на Латинска Америка заема 16-17 % от световната търговия, то през 80-те това съотношение е около 5-6 %.

Свиването на входящите по линия на износа постъпления води до невъзможност да се продължи преразпределителната икономическа политика на държавата както спрямо индустриалния сектор, така и спрямо наемния труд в други звена на държавната икономика и бюджетния сектор. Държавният сектор, създаден чрез т.нар. “политика на заместване на вноса” се изправя пред сериозни структурни проблеми. С ограничаване на финансовите постъпления отвън вследствие на спадането на цените на основните експортни продукти логично настъпва крахът на системата.

Военните диктатури са напълно закономерни и неизбежни събития в региони като Южния Конус, предвид обективните обстоятелства на общественото развитие там. Като единствено възможна по това време икономическа стратегия се очертава неолиберализмът. Отчитайки акумулираните икономически проблеми, рационализацията на икономиката изглежда безалтернативна в конкретния исторически момент. Особено важни са социалните и политически последици, които обуславя тази рационализация.

Ролята на въоръжените сили е решаваща в протичащите процеси. Армията е свързана с обществото и неговите характеристики и в нея често са изразени определени

социално-групови интереси, без да се отрича и наличието на чисто корпоративни армейски интереси. С политизацията на обществото вследствие на определени социално-икономически процеси, неизбежно се засягат и армейските структури.

В страните от Южния конус, сред които е и Аржентина, военните получават значителна подкрепа от страна на гражданското общество. Тази подкрепа започва бавно да отслабва успоредно с влошаване на социално-икономическите обществени показатели.

В тези страни неолибералната политика не е приложена в чиста форма. Причина за това могат да бъдат позициите на влиятелни кръгове от въоръжените сили, които често отказват да одобряват икономическа политика, която да е насочена срещу “минимума от сигурност”, изискван от “развитието” в контекста на Доктрината за национална сигурност.

Въоръжените сили не са външна за обществото структура, а неделима негова част. Сред военните структури съществуват многобройни политически течения, които отразяват до голяма степен идеологическите и политическите тенденции в самото общество.

Причините за оттеглянето на военните от политическата сцена са различни. Между тях могат да се споменат пречката, която се оказва “военният национализъм” и някои от заявените в Доктрината за национална сигурност елементи за рестриктивната икономическа политика и за ограничаване ролята на държавата в икономиката.

Преувеличени изглеждат очакванията на новите демократични правителства, заменящи военните режими, че демократизирането на армията чрез реструктурирания, разоръжавания, намаляване на числеността и орязване на бюджета ще елиминират завинаги опасността от намесата ѝ в политиката. Странна изглежда логиката, че ако конституцията официално забранява намесата на военните в политиката, то те наистина никога няма да се намесват.

Преувеличени изглеждат и надеждите, че публичното заклеяване на идеологическата основа на военните режими – Доктрината за национална сигурност и в частност теорията за антисубверсивната война, реструктурирането на Съвета за национална сигурност и разпускането на Центровете за информация ще осигурят безметежно демократично бъдеще.

Причините за военните преврати обаче съвсем не се крият в нечие изкривено генералско мислене. Вмешателството на армията в политиката често отговаря на обективните необходиминости и желанията на по-голяма част от обществото. Характеристиките на тези необходиминости, в най-общ план, могат да се резюмират така: силен икономически спад, тотално компрометиране на всякакви популистски практики, в частност на корумпираната политическа класа, силна обществена поддръжка към армията като единствена сила, способна да се справи с корупцията, престъпността и хаоса в държавата.

Ако обективните условия за военна намеса се появят отново, от “демократичното общество”, сплотено срещу военния авторитаризъм ще остане добър спомен. Съдейки по сериозната икономическа криза, пред която днес са изправени някои латиноамерикански страни, това не изглежда невъзможно. -

Използвана литература:

1. Николов, Стефан. Латинска Америка между щика и урната
2. Пенчева, Елеонора. Шансовете на демокрацията в Латинска Америка
3. Христов, Минчо. Авторитаризъм и демокрация. Проблеми на политическия преход в Южна Америка
4. Шевалие, Ф. История на Латинска Америка
5. Сумбатян, Ю. Г., В. Т. Рощупкин, Роль армии в политической жизни латиноамериканских стран , В: Латинская Америка, №1
6. Шульговский, А. Ф. Армия и политика в Латинской Америке.
7. Шульговский, А. Ф. Политическая система общества в Латинской Америке
8. Cardoso, Fernando. On the Characterization of the Authoritarianism Regimes in Latin America
9. Collier, David. The New Authoritarianism in Latin America
10. Constable and Valenzuela, A Nation of Enemies
11. Crow, John. The Epic of Latin America
12. Fitch, J. S. The Armed Forces and Democracy in Latin America
13. Fowler, Will. Authoritarianism in Latin America Since Independence
14. Garreton, M. A., J. Corradi, P. Fagen. Fear at the Edge: State Terror and Resistance in Latin America
15. Loveman, B. Por la Patria: Politics and the Armed Forces in Latin America
16. Lowenthal, Abraham., J. Samuel Fitch. Armies and Politics in Latin America
17. Norden, Deborah. Military Rebellion in Argentina: Between Coups and Consolidation
18. Nunn, Frederick. The time of the generals: Latin American Professional Militarism in World Perspective
19. Pion – Berlin, David. Civil – Military Relations in Latin America
20. Remmer, Karen. Military Rule in Latin America
21. Rouquie, Alain. The Military and the State in Latin America
22. Skidmore, T, P. Smith. Modern Latin America
23. Stepan, Alfred. Rethinking Military Politics
24. www.lanic.utexas.edu
25. www.latam.ufl.edu
26. www.naaas.net